


التنمية الروحية في دراسات علم النفس الإسلامي

محمد فرهوش  ID

قسم علم النفس، كلية علم النفس، جامعة سمنان، سمنان، إيران.

المراسلات الموجهة إلى السيد محمد فرهوش؛ البريد الإلكتروني: Farhoush.mohammad@gmail.com

معلومات المادة

الوصول: ١٦ جمادى الأولى ١٤٤٠
 وصول النص النهائي: ١ شعبان ١٤٤٠
 القبول: ٩ شعبان ١٤٤٠
 النشر الإلكتروني: ١٨ شوال ١٤٤٠

الكلمات الرئيسية:

التنمية الروحية
 علم النفس الإسلامي
 المعنوية

إن المعنوية الإسلامية تؤدي إلى التنمية الروحية للبشر وذلك من خلال أثار الارتباط بالله والاهتمام بالأخرة وحب الخير ومناجاة الله عزوجل وتفويض الأمور إليه. في حين أن المعنويات غير التوحيدية لا تحتم بالإزدهار والتنمية الروحية وغايتها الرئيسية هي الاهتمام بالارتياح والنشاطات الدنيوية، فإن المعنوية الإسلامية إضافة إلى المواقف والعواطف المعنوية الايجابية، تؤكد على السلوكيات الايجابية الدينية بما في ذلك اقامة الصلاة ورعاية الحدود مع المحارم والاهتمام بالوظائف والمسؤوليات، وكل هذه الطقوس والممارسات الدينية لها تأثير كبير على الإزدهار والتنمية الروحية.

ان الإزدهار الروحي والتنمية الروحية في علم النفس الإسلامي حقيقة لا شك فيها، فعلى اساس مبادئ علم النفس الإسلامي، إن الإزدهار الروحي والتقرب إلى الله عزوجل اهم من الارتياح والنشاط الدنيوي؛ وفي الواقع فإن الهدف الرئيسي من حياة الإنسان هو الإزدهار والتنمية الروحية (١).

من جملة آثار التنمية الروحية يمكن الإشارة إلى الرفاهية النفسية والارتياح والحيوية وتحسين كيفية الأداء المطلوب على سبيل المثال إن التنمية الروحية تمنح للمؤمن في الصعوبات والمحن جانباً روحياً وتكون له المرح والصعوبات وتجعلها كفرصة للتقرب إلى الله عزوجل (٢). ولهذا فإن المعنوية الدينية وتعزز المواقف الدينية وازدياد المعنويات الايجابية تؤدي إلى التنمية الروحية ومن جانب اخر تؤدي إلى ارتفاع نسبة الرفاهية النفسية والقدرة على التكيف.


اليوم وفي العديد من المقالات يتم الاهتمام بأثار ووظائف التدين وعلم النفس الروحي ومن جملة هذه الآثار يمكن الإشارة إلى ازدياد المواقف والعواطف الايجابية والمرونة والقدرة على التكيف وكذلك الحد من نسبة الحزن والقلق. ومن هذا المنطلق يقترح أن تتناول المقالات الآتية موضوع الآثار والوظائف الدينية والروحية للمعنوية والتدين. على سبيل المثال، ما هي نتائج وآثار توجيه الطلاب وتذكيرهم بالجنة ونعيمها على قيامهم بصلاة الليل والتلاوة اليومية للقرآن الكريم؟ ما هو تأثير ذكر الموت على رعاية العفة وحفظ الحدود مع المحارم في الأجزاء الجامعية؟

في كل علم، يجب أن يكون هناك توازن بين مبادئ العلم وهدفه وموضوعه ومسائله واساليبه. والهدف الرئيسي في علم النفس الإسلامي هو التنمية الروحية. لذلك ينبغي ان يتم تصميم مسائل هذا العلم وفقاً له. اذا يهتم جزء من علم النفس الإسلامي بعلاج الإصابات النفسية ويجعله هذا الأمر هدفاً للعلم، فإن هذا الهدف يكون في سبيل التنمية الروحية والتقرب إلى الله سبحانه؛ لأن الضرر الجسمي والنفسى يسبب أيضاً مشاكل وعراقيل في طريق التوجه إلى الله والسعي في سبيله عزوجل، وإن حل هذه المشكلات يؤدي إلى تيسير السعي في التنمية الروحية وازدهاره. على أمل ان يتم التركيز والاهتمام في هذه القضايا في الدراسات العلمية وتكون التنمية الروحية والحقيقية للناس قضية يسهل الوصول إليها في ضوء الوظائف المعنوية والدينية للتعاليم الإسلامية.

يتم استناد المقالة على الترتيب التالي:

Farhoush M. Spiritual Growth in Islamic Psychology Research. J Res Relig Health. 2019; 5(2): 1- 5. doi: <https://doi.org/10.22037/jrrh.v5i2.24971>.

رشد معنوی در پژوهش‌های روان‌شناسی اسلامی

محمد فرهوش 

گروه روان‌شناسی، دانشکده‌ی روان‌شناسی، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

*مکاتبات خطاب به آقای محمد فرهوش؛ رایانامه: Farhoush.mohammad@gmail.com

اطلاعات مقاله

دریافت: ۳ بهمن ۹۷

دریافت متن نهایی: ۱۸ فروردین ۹۸

پذیرش: ۲۶ فروردین ۹۸

نشر الکترونیکی: ۱ تیر ۹۸

واژگان کلیدی:

رشد معنوی

روان‌شناسی اسلامی

معنویت

معنویت اسلامی با آثاری همچون ارتباط با خدا، توجه به جهان آخرت، دوست داشتن نیکی‌ها و مناجات با خدا و توکل به او موجب رشد معنوی می‌شود؛ درحالی‌که معنویت‌های غیرتوحیدی به دنبال رشد معنوی نیستند و دغدغه‌ی اصلی آنان آرامش و نشاط در دنیا است. معنویت اسلامی علاوه بر نگرش‌ها و احساسات مثبت معنوی، بر رفتارهای مثبت دینی مانند نماز، رعایت حریم با نامحرم و توجه به مسئولیت‌ها نیز تأکید می‌کند که این مناسک و آداب در رشد معنوی تأثیر بسزایی دارد.

رشد معنوی در روان‌شناسی اسلامی یک حقیقت است. بر اساس مبانی روان‌شناسی اسلامی، رشد معنوی و تقرب به خدا مهم‌تر از آرامش و نشاط است و در واقع هدف زندگی انسان مسلمان همان رشد معنوی است (۱). از آثار رشد معنوی می‌توان به بهزیستی روانی، آرامش، نشاط و افزایش عملکرد اشاره کرد. برای نمونه انسان مؤمن در رنج‌ها و سختی‌ها، بُعدی معنوی به آنها می‌دهد و رنج‌ها و سختی‌ها را فرصتی برای تقرب به خدا مفهوم‌سازی می‌کند (۲). از این رو، معنویت دینی با تقویت نگرش‌ها و احساسات مثبت معنوی، از یک سو موجب رشد معنوی؛ و از سوی دیگر موجب افزایش بهزیستی روانی و سازگاری می‌شود.

امروزه در بسیاری از مقالات به آثار و کارکردهای روان‌شناختی معنویت و دین‌داری توجه شده است؛ آثاری همچون افزایش نگرش‌ها و احساسات مثبت، انعطاف‌پذیری و سازگاری و همچنین کاهش اندوه و اضطراب. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی به آثار و کارکردهای معنوی و دینی معنویت و دین‌داری نیز پرداخته شود. برای نمونه: «توجه‌دادن دانشجویان به نعمت‌های بهشتی چه تأثیری در خواندن نماز شب و تلاوت روزانه‌ی قرآن دارد؟» و یا «یاد مرگ چه تأثیری در رعایت عفت و حریم با نامحرم در فضای دانشگاه دارد؟».

در هر علمی باید میان مبانی، هدف، موضوع، مسائل و روش‌های آن علم تناسب وجود داشته باشد. هدف اصلی در روان‌شناسی اسلامی، رشد معنوی است. بنابراین، مسائل این علم نیز باید ناظر به آن طراحی شود. اگر بخشی از روان‌شناسی اسلامی به دنبال درمان آسیب‌های روانی است، این هدف در جهت رشد معنوی و تقرب به خدا است؛ زیرا آسیب جسمی-روانی نیز در توجه به خدا و تلاش در راه خدا مشکلاتی ایجاد می‌کند و رفع این مشکلات موجب سهولت تلاش برای رشد معنوی می‌شود.

به امید اینکه در پژوهش‌های علمی به این مسائل توجه شود و با توجه به کارکردهای معنوی و دینی آموزه‌های اسلامی، رشد

معنوی حقیقی افراد تسهیل شود.

استناد مقاله به این صورت است:

Farhoush M. Spiritual Growth in Islamic Psychology Research. J Res Relig Health. 2019; 5(2): 1- 5. doi: <https://doi.org/10.22037/jrrh.v5i2.24971>.

References

1. SheikhAleslami Z, Masoodi A. The correct goal of life from the perspective of the Quran and hadith. Ketab Va Sonat. 2015;3(6):7-28. (Full Text in Persian)

2. Farhoush M, Taghian H, Jamshidi MA, Keshmiri R. Meta-analysis of spiritual intelligence studies. Islamic studies and psychology. 2017;11(20):39-58. (Full Text in Persian)